

Jarosław Szmajda

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Pracowity jak pszczoła. Znaczenie miodu, wosku i pszczoły w Biblii

Streszczenie

Pszczoła jest przede wszystkim wzorem pracowitości. Jej praca jest ciężka, mozolna, pełna znoju i trudów, ale wykonywana sumiennie, solidnie i systematycznie. Chociaż pszczoła jest małym zwierzęciem, potrafi pokonywać wszelkie trudności, aby wykonywać swoje zadania. Wyjątkowa mądrość, jaką posiada, jest dla niej niejako źródłem siły, która pozwala osiągnąć wspaniały owoc podejmowanej pracy, a w konsekwencji cieszyć się szczególnym uznaniem u innych. Pracowitość pszczół została dostrzeżona na kartach Pisma Świętego. Pszczoła w opinii żydowskiej cieszyła się ogromnym szacunkiem, co dobitnie poświadcza największy autorytet – Biblia.

Słowa kluczowe: Biblia, Pismo Święte, Pszczoła, miód, wosk, pracowitość, owad

Być pracowitym jak pszczoła – to popularne powiedzenie wpisało się na dobre w języku polskim. Pszczoły zapylają rośliny, przez co pomnażają plony. Pracowitość i niezwykle zwyczaje pszczół fascynowały ludzi od wieków.

Pszczoła jest symbolem pracowitości¹. Żyje krótko, bo około 35 dni, z tego przynajmniej połowa to ciężka praca. W ciągu dnia wylatuje z ula do 10 razy i udaje się w poszukiwaniu nektaru nawet na odległość do 4 km. Daje to 10 godzin ciężkiej pracy dziennie. Do zebrania 1 litra miodu pszczoły muszą odwiedzić od 1 do 1,5 mln kwiatów. Pszczoła umiera z przepracowania, czasem niosąc cenny nektar, pada martwa w drodze do ula. Wykonała swoje zadanie dane jej przez Stwórcę do końca swoich możliwości.

Sama jedna pszczoła niewiele by zdziałała. Rodzina pszczela to bardzo dobrze zorganizowany organizm kierowany przez matkę. Matka potrafi osiągnąć wiek 3-5, czasem 6-7 lat, co w pszczelim świecie jest prawie wiecznością. Jej życie to ciągła praca i troska o to, by rodziły się nowe pokolenia robotnic.

¹ G. M. Baran, *Pszczoły w Biblijnej metaforyce*, [w:] *Pszczoły, miód, wosk pszczeli w symboliczno-metaforycznych obrazach. Od Biblii poprzez antyk do liturgii Kościoła*, Kraków 2018, s. 25-35.

Praca pszczół, praca ich hodowców i opiekunów ma na celu nie tylko zebranie cennego miodu, lecz ma także służyć chwale Boga, naszego Stwórcy i Dawcy wszelkiego życia: roślin, kwiatów, drzew, wszelkich istot żyjących i ludzkiego trwania².

Pszczoly zawsze zachwycaly swoją pracowitością. To niewyobrażalne, że takie małe owady zbiorą tyle słodkich skarbów w tak krótkim czasie. A miód odebrany przez pszczelarza to tylko kilkanaście procent wszystkiego, który pszczoła rodzina musi wytworzyć dla zaspokojenia swoich potrzeb życiowych.

Silny rój spożywa przez cały rok około 100 kg miodu i 30 kg pyłku. Najwięcej jedzenia potrzebuje w tych miesiącach, kiedy jest wychowywanych dużo młodych pszczół, a więc w **maju i czerwcu**. Natura nie rozpieszcza naszych podopiecznych. Jeść trzeba, a na zgromadzenie tej ogromnej ilości pokarmu czasu jest niewiele. **Pszczoly pracują tylko w miesiącach ciepłych, a w większości pasiek przynoszą pyłek i nektar tylko w okresie kalendarzowej wiosny.** Potem niewiele znajdują pożytków, poza nielicznymi miejscami, gdzie kwitnie gryka, lipa, wrzosa, nawłóć albo pojawia się późna spadź.

Z obserwacji i wyliczeń praktyków wynika, że pszczoły latają po pożytek w okresie od końca kwietnia do połowy lipca średnio tylko niewiele ponad 40 dni. Na więcej „dni roboczych” nie pozwala pogoda. Do tego pamiętajmy, że latać mogą tylko w dzień. Noc to czas odpoczynku dla zbieraczek. Praca w ulu wre cały czas, jest wychowywany czerw, przerabiany nektar i pyłek, wytwarzany wosk. Ale dostawy pokarmu odbywają się tylko w ciepłe, słoneczne dni.

I to właśnie w te kilkadziesiąt dni przyniosą tyle surowca miodowego, by z niego zrobić 100 kg miodu. Nektar to nie gotowy miód, ale rzadki roztwór cukrów, zawierający dużo wody, nawet do 80%, której większość trzeba potem odparować. **Przez 40 dni zbieraczki przyniosą więc do jednego ula kilkaset litrów nektaru.** Do tego kilkadziesiąt kilogramów obnóży pyłkowych. To pracowitość niespotykana nigdzie indziej ani w przyrodzie, ani w naszym społeczeństwie³.

Pracowitość pszczół została dostrzeżona na kartach Pisma Świętego. Pszczoła w opinii żydowskiej cieszyła się ogromnym szacunkiem, co dobitnie poświadcza największy autorytet – Biblia. W wielu miejscach tego dzieła spotykamy wzmianki o pszczołach lub ich produktach. Pszczoła jakże często jest bohaterką pięknych porównań. Także miód wszedł do skarbnicy powiedzeń zawierających odwieczną mądrość. Opisane w Biblii różne wydarzenia często zachodziły przy udziale pszczół lub w ich obecności. I tak trzech tajemniczy mężowie, złożyli wizytę Abrahamowi,

² J. Guderska, *Pszczelarstwo*, Warszawa 1951, s. 38-39.

³ J. Prabucki, *Pszczelnictwo*, Szczecin 1998, s. 37-40.

gdy ów ukołysany muzyką liści dębów i pszczół – rozpoczął spokojną drzemkę. Innym bohaterom Biblii również towarzyszyła często pszczoła, miód bywał stale na ich stole. Biblijny bohater Samson pewnego razu został zaatakowany przez lwa, którego oczywiście pokonał, ale jakże było jego zdziwienie, gdy po kilku dniach w czaszce zabitego zwierza uwiązał się rój. Samson wybrał więc z czaszki plastry z miodem i częstował nim rodzinę swojej żony. Warto przy okazji wspomnieć, że lew i pszczoła często występują razem w symbolice antycznej, głównie u Kreteńczyków, Greków, Hetytów i Hindusów. W mentalności żydowskiej pszczoła miała więc trwale miejsce, jednakże nie zyskała tej rangi, co u mieszkańców Indii, Grecji czy Egiptu. Żydzi nie posiadali mitów przypisujących pszczole atrybuty boskości. Monoteistyczna religia nie dawała szans na obdarzanie innych istot naturą boską. Sam owad był jednakże otoczony opieką stosowną dla tak pożytecznego stworzenia.

Biblia jakże często wspomina o miodzie, nazywając go debasz, aczkolwiek pod tym mianem kryją się i inne gatunki słodczy. W Księdze Syracha spotykamy zwrot najlepiej świadczący o wartości miodu dla Izraelczyków: „główne potrzeby dla życia człowieka są: woda, ogień, żelazo, sól, mleko, chleb pszeniczny, miód, grona winne, oliwa i szaty (Syr 39, 26). W Biblii często czytamy o miodzie płynącym ze skały: „Na wyżyny świata go wyprowadził i żywił bogactwami pola. Pozwolił mu miód wysysać ze skały i oliwę z najtwardszej opoki”⁴, takie płynięcie miodu jest rezultatem nadmiernego upału przy jednoczesnym przepełnianiu miodem gniazda pszczelego. Wtedy następowało obrywanie się plastrów z miodem. Skoro fakt ten został uwieczniony w Biblii, więc liczebność dzikich rodzin musiała być znaczna, a praca przy nich – oczywiście po wykryciu miejsca osiedlenia się ograniczała się do okresowego i przysłowiowego spijania miodu. To spijanie miodu było zresztą bardzo bolesne, gdyż na tym terenie pszczoły miały wyjątkową skłonność do żądliwości. Dzikie roju najczęściej uśmiercano dymem i dopiero po tym przystępowano do miodobrania. Sposób ten jest nadal stosowany w wielu zacofanych pasiekach Azji i Afryki. Dzikie pszczoły nagminnie gnieździły się w wypróchniałych drzewach. W Biblii jest wspomniany przypadek Jonathana, który, idąc na wojnę, posilał się miodem, maczając w nim koniec swojej dzidy. Widocznie siedlisko pszczół było na znacznej wysokości, skoro sięgano do niego za ledwie końcem dzidy. Dzisiaj nie potrafimy odpowiedzieć, czy w starożytnym Izraelu spożywano miód pochodzący przede wszystkim z pasiek przydomowych, czy też podbierano go pszczołem dziko osiadłym. Wydaje się bowiem, że polowanie na miód pszczół dzikich nie zniknęło wraz z wynalezieniem ula⁵.

⁴ Pwt 32, 13.

⁵ R. Wróblewski, *Święta Pszczoła*, Stróże 2009, s. 23-24.

W Piśmie Świętym występuje szereg znaczeń, kontekstów i wyrażen związanych z pszczołami, miodem i woskiem. Jednakże w Biblii nie ma zbyt wielu wzmianek o samych pszczołach. Natomiast nieporównanie w większej liczbie kontekstów i znaczeń występuje owoc pszczelej pracy, tj. miód. Nie powinno to nikogo dziwić. Przecież Słowo Boże traktowane jest jako słodycz Pana, pokarm dla Jego ludu. Może właśnie dlatego największy prorok Starego Testamentu – św. Jan Chrzciciel karmił się nim przed rozpoczęciem swojej publicznej działalności, misji rozpoznania i wskazania Mesjasza. Zapowiedź zaś przyjścia samego Zbawiciela opisywana jest przy użyciu właśnie miodu. Wcielone, Odwieczne Słowo Boga jakże nie miałyby być dla ludzi największym darem, najwyższą Słodyczą, pośród gorzkości tego świata. Zaczynając od pszczół, przechodzę do miodu i wosku. Ten ostatni występuje w Biblii porównywalnie często, jak same pszczoły, choć niekoniecznie w bezpośredniej z nimi bliskości kontekstualnej. Pszczoły występują w Piśmie Świętym w następujących znaczeniach i kontekstach:

- pracowitego i twórczego owada, którego owoc pracy jest niezwyklej szlachetności i słodyczy w porównaniu (kontrastowym) z niepozornością pszczoły, jej niewielkimi rozmiarami oraz ostrością jej jadu: „Mała jest pszczoła wśród latających stworzeń, lecz owoc jej ma pierwszeństwo pośród słodyczy” (Syr 11, 3);
- udręki, osaczenia, trudnego do opanowania ataku przeprowadzonego przez wrogów, z którego wyzwolić może jedynie Bóg: „Wyszli naprzeciw wam Amoryci, mieszkający w tych górach, gonili was, jak to czynią pszczoły, i pobili was w Seirze aż do Chorma” (Pwp 1, 44); „Osaczyły mnie w krąg [narody] jak pszczoły, paliły jak ogień ciernie: lecz starłem je w imię Pańskie” (Ps 118, 12);
- (występując w szerszym kontekście obok much) symbol (oznaka) wyludnienia, opustoszenia kraju, w związku z tym również ugoru: „Pan sprowadzi na ciebie i na twój lud, i na dom twego ojca czasy, jakich nie było od chwili odpadnięcia Efraima od Judy. W owym dniu zagwizdże Pan na muchy przy końcu odnóg nilowych w Egipcie i na pszczoły w ziemi asyryjskiej. I przylecą, i wszystkie razem obsiadą parowy potoków i rozpadliny skalne, każdy krzak koleczasty i wszystkie pastwiska” (Iz 7, 17-19);
- w znaczeniu duchowo-alegorycznym: dla opisu pokus, uciążliwych i natrętnych trudności duchowych (Ps 118, 12)⁶.

Miód występuje w Piśmie Świętym o wiele częściej niż pszczoły. Samo wyrażenie używane jest w dużej liczbie znaczeń i kontekstów. Niekiedy traktowany

⁶ S. Przepierski OP, *Pszczoły, miód i wosk w Piśmie Świętym*, Pszczelarstwo, Grudzień 2009, s. 2.

jest równoznacznie ze smakiem miodu, ze słodyczą. Poniżej podaję najważniejsze znaczenie, które udało mi się wybrać w drodze szczegółowej analizy semantycznej.

- (występując razem ze śmietaną) jako znak dobrobytu, znak dobrego pokarmu, którym będzie żywił się Jan Chrzciciel i Mesjasz: „Dlatego Pan sam da wam znak: »Oto Panna pocznie i porodzi Syna, i nazwie Go imieniem Emmanuel. Śmietaną i miód spożywać będzie, aż się nauczy odrzucać zło, a wybierać dobro«” (Iz 7, 14-15); „Sam zaś Jan nosił odzienie z sierści wielbłądziej i pas skórzany około bioder, a jego pokarmem była szarańcza i miód leśny” (Mt 3, 4);
- (występując razem ze śmietaną) jako wyznacznik dobrobytu Ziemi Obiecanej; znak troski Boga o swój lud: „Zstąpiłem, aby go wyrwać z ręki Egiptu i wyprowadzić z tej ziemi do ziemi żyznej i przestronnej, do ziemi, która opływa w mleko i miód [...]” (Wj 3, 8 oraz Wj 3, 17; Wj 13, 5; Wj 33, 3; Kpł 20, 24; Lb 13, 27; Lb 14, 8; Lb 16, 13-14; Pwt 6, 3; Pwt 11, 9; Pwt 26, 9; Pwt 26, 15; Pwt 27, 3; itd.);
- symbol słodczy (smak) Słowa Bożego, jego niezbywalnej wartości dla człowieka (choć niekiedy występuje w zestawieniu z goryczą prawdy o grzechach ludzkich, które Słowo Boże wypominało ludziom): „Jak słodka jest dla mego podniebienia Twoja mowa: ponad miód dla ust moich” (Ps 119, 103); „mówiąc do mnie: »Synu człowieczy, nasyc żołądek i napełnij wnętrzności swoje tym zwojem, który ci podałem«. Zjadłem go, a w ustach moich był słodki jak miód” (Ez 3, 3); „I wziąłem książeczkę z ręki anioła i połknąłem ją, a w ustach moich stała się słodka jak miód, a gdy ją spożyłem, goryczą napełniły się moje wnętrzności” (Ap 10, 10);
- pokusy, podniety seksualnej wiodącej do cudzołóstwa: „Bo miód wycieka z warg obcej, podniebienie jej gładkie jak olej” (Prz 5, 3);
- w kontekście wezwania do przyjmowania postawy umiarkowania w korzystaniu z dóbr: „Znalazłeś miód – tyle zjedz, ile trzeba, byś się objadłszy nie zwrócił” (Prz 25, 16);
- symbol piękna oblubienicy (narzeczonej): „Miodem najświeższym ociekają wargi twe, oblubienico, miód i mleko pod twoim językiem, a zapach twoich szat jak woń Libanu” (Pnp 4, 11);
- w niełatwym do wyjaśnienia znaczeniu – literalnie jako pokarm siłacza Samsona; można tłumaczyć występujący w tym kontekście miód (umiejscowiony w padlinie lwa) czysto symbolicznie, tj. zapowiedź kłopotów Samsona i jego rodziny z Filistynami – zdrady ze strony Filistynów, z których pochodziła jego pierwsza żona oraz po jej śmierci druga żona,

- również Filistynka, tj. Dalila, późniejsza zdrajczyni Samsona”: „Gdy po jakimś czasie Samson wracał, by wziąć ją za żonę, zboczył, by obejrzeć padlinę lwa, a oto rój pszczół i miód znalazły się w padlinie. Wziął go więc do ręki i jadł, a gdy przyszedł do swego ojca i matki, dał im także, aby jedli, nie mówiąc im jednak, że miód zebrał z padliny lwa” (Sdz 14, 18-19);
- jako oznaka powszechnego dobrobytu: „a dzięki obfitemu udojowi mleka będzie jadł śmietanę. Zaiste, śmietanę i miód jeść będzie każdy pozostały w kraju” (Iz 7, 22);
 - oznaka ciągłości błogosławieństwa danego przodkom, swoista więź z duchowym dziedzictwem przodków: „Dałeś im tę ziemię, którą przyrzekłeś uroczyście dać ich przodkom – ziemię opływającą w mleko i miód” (Jr 32, 22);
 - cena za darowanie życia, ocalenie od śmierci: „Dziesięciu ludzi spośród tychże powiedziało jednak do Izmaela: »Nie zabijajcie nas, bo mamy w polu ukryte zapasy: pszenicę, jęczmień, oliwę i miód«. Wstrzymał się więc, nie zabijając ich wraz z ich towarzyszami” (Jr 41, 8);
 - drogocenny towar w handlu (obok wosku, balsamu, oliwy i pszenicy): „Juda i kraj Izraela prowadzili z tobą handel: za twe towary dostarczali ci pszenicę z Minnit, wosk i miód, i oliwę, i balsam” (Ez 27, 17);
 - pokarm proroka – mocarza Słowa Bożego, oznaka Opatrzności Bożej nad prorokiem: „Sam zaś Jan nosił odzienie z sierści wielbłądziej i pas skórzany około bioder, a jego pokarmem była szarańcza i miód leśny” (Mt 3, 4);
 - służy jako podstawa analogii dla opisu słodczy Mądrości Bożej: „Pamięć o mnie [tj. o Mądrości Bożej – przyp. mój S.P.] jest słodsza nad miód, a posiadanie mnie – nad plaster miodu” (Syr 24, 20);
 - podstawowy pokarm człowieka – jeden z najważniejszych jego składników: „Rzeczy pierwszej potrzeby dla życia człowieka – to: woda, ogień, żelazo i sól, mąka pszenna, mleko i miód, krew winogron, oliwa i odzienie” (Syr 39, 26);
 - symbol dobrej pamięci o czyichś zasługach: „Pamięć o Jozjaszu – to zmieszane kadzidło, przygotowane pracą tego, kto robi wonności; w ustach każdego jest słodka jak miód i jak muzyka na uczcie przy winie” (Syr 49, 1);
 - przeciwieństwo nieszczęść i klęsk, niepowodzenia: „Przylgnęły przeto do nas nieszczęścia i przekleństwo, jakimi Pan zagroził przez Mojżesza, sługę swego, w dniu, w którym wyprowadził przodków naszych z Egiptu, aby nam dać ziemię, opływającą w mleko i miód, jak to jest i obecnie” (Bar 1, 20);

- służy jako podstawa porównania dla opisu smaku manny (występując w opisie razem z plackiem): „Dom Izraela nadał temu pokarmowi nazwę manna. Była ona biała jak ziarno kolendra i miała smak placka z miodem.” (Wj 16, 31);
- Boży dar za wierność człowieka, jak też oznaka wierności Boga w dotrzymywaniu danej obietnicy swego błogosławieństwa: „Jego zaś bym karmił tłuszczem pszenicy i sycił miodem z opoki” (Ps 81, 17);
- (nie wprost) służy jako kontrast, wyrażenie do opisu ogromu cierpienia człowieka (Hioba); którego nawet widok i smak miodu nie złagodzą; cierpienie wyłączające z normalnego życia: „Nie spojrzysz na wody płynące, choć płyną miodem i śmietaną” (Hi 20, 17);
- w opisie niezwyklej radości jako jeden ze składników najwyższego szczęścia i rozkoszy: „Wchodzę do mego ogrodu, siostró ma, oblubienico; zbieram mirrę mą z moim balsamem; spożywam plaster z miodem moim; piję wino moje wraz z mlekiem moim. Jedźcież, przyjaciele, pijcie, upajajcie się, najdrożsi!” (Pnp 5, 1);
- jako wyraz największej wdzięczności, dar drogocenny (jaki Izrael posłał Józefowi do Egiptu): „Izrael rzekł do swych synów: »Jeżeli tak być musi, uczynicie tak. Zabierzcie jednak w wasze wory to, co w naszym kraju jest najcenniejszego, i zanieście owemu człowiekowi w darze: nieco wonnej żywicy, nieco miodu, wonnych korzeni, olejków, owoców, pistacji i migdałów«” (Rdz 43, 11); „[...] dostarczyli łożek, okryć pościelowych, naczyń, garnków glinianych, pszenicy, jęczmienia, mąki, ziarna prażonego, fasoli, soczewicy, miodu, masła, sera owczego i krowiego. Dostarczyli tego Dawidowi i jego otoczeniu, aby się posilili” (2 Sm 17, 28-29);
- wyróżniony (w kodeksie kapłańskim) jako dar, którego nie wolno było spalać w ofierze na ołtarzu całopalenia w świątyni Jerozolimskiej: „Nie będziecie składać na ofiarę pokarmową dla Pana nic kwaszonego. Albowiem ciasta kwaszonego ani miodu nie będziecie zamieniać w dym dla Pana jako ofiary spalanej” (Kpł 2, 11);
- w szerszym znaczeniu, tj. w zestawieniu z umiarkowaniem jest miód symbolem rozważliwej i pokornej: „Niedobrze za wiele jeść miodu, a gardzenie wyniosłością jest zaszczytne” (Prz 25, 27);
- (razem z plastrem wosku) symbol dobrej mowy, właściwej mowy: „Dobre słowa są plastrem miodu, słodyczą dla gardła, lekiem dla ciała” (Prz 16, 24);
- (razem z plastrem wosku) komplement dla wartości sądów Bożych (rozstrzygnięć i wskazówek Bożych): „[...] sądy Pana prawdziwe, wszystkie

razem są słusne. Cenniejsze niż złoto, niż złoto najczystsze, a słodsze od miodu płynącego z plastra” (Ps 19, 10-11);

- występuje również w kontekście zarzutów, że ten Boży dar ofiarowany był bożkom pogańskim (swoiste świętokradztwo): „Nawet mój pokarm, który ci dałem: najczystszą mąkę, oliwę i miód, którymi cię żywiłem, ofiarowałaś przed nimi jako miłą woń. Tak było – wyrocznia Pana Boga” (Ez 16, 19);
- występuje również w kontekście miodu płynącego ze skały: „Na wyżyny świata go wyprowadził i żywił bogactwami pola. Pozwolił mu miód wysysać ze skały i oliwę z najtwardszej opoki”, takie płynięcie miodu jest rezultatem nadmiernego upału przy jednoczesnym przepelnianiu miodem gniazda pszczelego. Wtedy następowało obrywanie się plastrów z miodem⁷.

Wosk, podobnie jak pszczoła, występuje mniej licznie niż wymieniony wcześniej miód. Podobnie też znacząco mniejsza jest liczba jego znaczeń:

- symbol skruchy i pokory serca ludzkiego przed Bogiem: „Rozlany jestem jak woda i rozłączają się wszystkie moje kości; jak wosk się staje moje serce, we wnętrzu moim topnieje” (Ps 22, 15);
- symbol przemijania grzeszników; kruchości życia ludzi złych i ich planów: „Rozwiewają się, jak dym się rozwiewa, jak wosk się rozplywa przy ogniu, tak giną przed Bogiem grzesznicy” (Ps 68, 3);
- „pokora” dzieła stworzenia przed Bogiem, przed Jego Wszechmocą; służy jako podstawa (analogii) dla opisu wszechmocy Bożej i Jego potęgi, panowania nad światem – siły wyroków Bożych: „Góry topnieją jak wosk przed obliczem Pana, przed obliczem Władcy wszystkich ziemi” (Ps 97, 5); „Góry bowiem poruszają się od podstaw razem z wodami, a skały jak wosk się topią przed Tobą, ale dla bojących się Ciebie Ty jesteś łaskawy” (Jud 16, 15);
- jako cenny towar w handlu: „Juda i kraj Izraela prowadzili z tobą handel: za twe towary dostarczali ci pszenicę z Minnit, wosk i miód, i oliwę, i balsam” (Ez 27, 17)⁸.

Podsumowując wyniki badań, należy stwierdzić, że obok zwykłego (literalnego) znaczeniu wyrażen: „pszczoły”, „miód”, „wosk” bardzo często występują one w znaczeniach metaforycznych jako podstawa podobieństwa i analogii do opisu rzeczywistości duchowej. Nie może dziwić, że właśnie miód jest wśród tych trzech wyrażen wyjątkowo wyróżniony. Z racji swych walorów smakowo-doznaniowych, mało która substancja i jej nazwa (albo nawet nic tak bardzo jak właśnie ta jedna)

⁷ Ibidem, s. 2-3.

⁸ Ibidem, s. 4.

tak bardzo nadaje się do opisu niewyobrażalnego szczęścia, jakie czeka tych, którzy osiągną pełną jedność z Bogiem, jak właśnie miód. Mówi bowiem św. Paweł: „[...] lecz właśnie głosimy, jak zostało napisane, to, czego ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce człowieka nie zdołało pojąć, jak wielkie rzeczy przygotował Bóg tym, którzy Go miłują” (1 Kor 2, 9). Słodycz miodu, jego lecznicze właściwości mogą w pełni służyć jako podstawa do opisu i wskazania analogicznej radości i wyzwolenia ze zła, jakie będą udziałem zbawionych, tj. w rzeczywistości wiecznego szczęścia. Tę niewyobrażalną rzeczywistość opisuje się również przy użyciu wyrażenia „światłość”, odwołującego się do zmysłu wzroku. Miód wydaje się jednak bardziej przemawiać do skojarzeń, z racji intensywności doznań w zakresie zmysłu smaku. Na jego korzyść przemawia ten fakt, że nawet w ciemnym pomieszczeniu miód jest słodki. Dlatego też obok opisu używanego cechy świetlistości, występuje właśnie miód z jego atrybutem słodczy. Podobnie mówi Psalm 34, chcąc wzbudzić zaufanie do Boga przez odwołanie się do porównania bazującego na zmyśle smaku: „skosztujcie i zobaczcie, jak dobry (w domyśle słodki – przypis mój, S.P.) jest Pan, szczęśliwy człowiek, który się do Niego ucieka” (Ps 34, 9). Konkludując, można zatem stwierdzić, że w Piśmie Świętym miód obok odniesień do świata ludzkiego stanowi jedną z głównych i zasadniczych podstaw dla odniesień porównawczych stosowanych w opisie wiecznej szczęśliwości, czego nie można powiedzieć ani o pszczołach, ani o wosku.

Bibliografia

1. *Biblia*, tj. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, wyd. V, Poznań 2005.
2. Baran G. M., *Pszczoły w Biblijnej metaforyce*, [w:] *Pszczoły, miód, wosk pszczeleli w symboliczno-metaforycznych obrazach. Od Biblii poprzez antyk do liturgii Kościoła*, Kraków 2018.
3. Guderska J., *Pszczelarstwo*, Warszawa 1951.
4. Prabucki J., *Pszczelnictwo*, Szczecin 1998.
5. Przepierski S., OP, *Pszczoły, miód i wosk w Piśmie Świętym*, Pszczelarstwo, Grudzień 2009.
6. Wróblewski R., *Święta Pszczoła*, Stróże 2009.

As busy as a bee. The meaning of honey, wax and bees in the Bible

Abstract

The bee is above all a model of diligence. Her work is hard, strenuous, full of endure and hardships, but done conscientiously, solidly and systematically. Although a bee is a small animal, it is able to overcome all difficulties in order to perform its tasks. The exceptional wisdom that he possesses is, in a way, a source of strength that allows him to achieve a wonderful fruit of his work and, as a result, to enjoy special recognition among others. The industriousness of bees has been recognized in the pages of Scripture. In Jewish opinion, the bee enjoyed great respect, which is a clear testimony of the greatest authority – the Bible.

Keywords: Bible, Scripture, Bee, Honey, Wax, Hard work, Insect